

Vienintelis moteriškas balsas „Aušroje“: kaip Amerikos lietuvė Liudvika Malinauskaitė-Šliūpienė pakeitė Lietuvos istoriją

Šiemet minime aušrininkės, poetės Liudvikos Malinauskaitės-Šliūpienės 160-ąsias gimimo metines. Rastas dokumentas - gimimo ir krikšto metrika - Šliūpų šeimos istorijoje atskleidžia naują faktą: Jono Šliūpo žmona Liudvika Malinauskaitė-Šliūpienė gimė 1865 m. vasario 14 d. (pagal senąjį kalendorių vasario 2 d.). Iki šiol nurodomi jos gimimo metai - 1864-ieji - yra klaidingi. Sakoma, jog už kiekvieno stipraus vyro stovi dar stipresnė moteris. Liudvikos biografija, gyvenimo istorija, kūryba ne mažiau įdomios ir už paties J. Šliūpo. L. Malinauskaitės-Šliūpienės veikloje atsispindėjo jos vyro keltos idėjos, vienybė, visuomeniškumas. Liudvika lietuvių literatūroje yra žinoma slapyvardžiu Eglė. Ji buvo vienintelė moteris, skelbusi eilėraščius ir korespondencijas pirmajame lietuviškame mėnraštyje „Aušra“. Aušrininkė Liudvika-Eglė priklauso prie pirmųjų bajoraičių, kurios įsijungė į lietuvių tautinį sąjūdį. Ji pirmoji spaudoje rašė apie vargingą moters padėtį, kėlė moters emancipacijos klausimą. Liudvika laikoma pirmąja lietuvių poete, prozininke, lietuvių teatro Amerikoje pradininke, išeivių moterų draugijų kūrėja, o ištekėjusi ji tapo ir Jono Šliūpo gyvenimo palydove bei bendražyge.

Parengė Mindaugas Surblys

Lietuvos nacionalinio muziejaus padalinio

Vaikystė ir jaunystė

Liudvika gimė Ručinių dvare (dabar Guostagalio sen., Pakruojo r. sav.) bajorų Anupro ir Karolinos Malinauskų šeimoje. Liudvika buvo pirmas vaikas šeimoje, po jos pasaulį išvydo Julija, Adelė, Vaclovas, Mykolas, Bronislava ir Elena. Malinauskai pagal kilmę buvo bajorai. Jų herbas „Ślepowron“ (aklas varnas) – gana paplitęs herbas tarp Lenkijos ir Lietuvos bajorų. Šeimoje būta pasakojimų, esą, herbas kilęs iš Vengrijos. Liudvikos tėvui Anuprui iš pradžių ūkininkauti nesisekė. Apie tai bylojo nualintos Ručinių žemės, duodavusios menką derlių, neprižiūrimi ir nykstantys dvaro pastatai. Anuprui (apie 1810–1877 m.) vedus daugiau nei 30 metų už save jaunesnę, gražią, energingą Karoliną Korženiauskaitę (apie 1843–1875 m.) dvaro reikalai pasisuko gerąja linkme.

Liudvikos mama Karolina Korženiauskaitė-Malinauskienė (~1843-1875), apie 1860 m. | VU ŠAIC Aušrininko dr. Jono Šliūpo archyvo nuotr.

Nors Karolina buvo kilusi iš ne itin turtingo dvaro, bet savo darbu ir rūpesčiu prisidėjo prie šeimos ūkio atgaivinimo. Ji atsidavusi auklėjo vaikus, ypač daug dėmesio skyrė vyriausiai ir mylimiausiai dukrai Liudvikai. Visiems savo vaikams skiepijo moralės principus, mokė tinkamų elgesio manierų ir taisyklių, pratino prie namų ruošos darbų, mokė rankdarbių. Liudvika mamos pastangomis nuo devynerių buvo išleista į mokslus Biržuose, privačioje reformatų mokykloje. Mokslai truko neilgai, nes netrukus mirė mama. Likusi našlaitė į Biržus mokyti nebegrįžo. Vyriausioji iš vaikų Liudvika buvo įpareigota globoti jaunesnius brolius ir seseris. Po kelerių metų tėvas panorą dukrą ištekinti, bet Liudvika tam įnirtingai priešinosi. Jau tuomet ėmė reikštis jos tvirtas ir stiprus būdas. Praėjus dvejiems metams po motinos mirties mirė ir tėvas. Pasirūpinti nuolatine našlaičių vaikų priežiūra buvo pakviesta lenkiškai kalbanti auklė Želevskienė iš Ukrainos. Vaikai buvo leidžiami į mokslus, lankė Mintaujos (dabar Jelgavos, Latvija) gimnaziją, tame pačiame mieste ir apsigyveno.

Neįtikėtina, tačiau Šliūpų šeimos palikuonys išsaugojo Liudvikos Malinauskaitės-Šliūpienės mamos Karolinos Korženiauskaitės-Malinauskienės nuotrauką (perfotografuotą), darytą 19 amžiaus 7 dešimtmetyje (apie 1860 m.). Nuotrauka saugoma Šiauliuose, Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos informacijos centre, Aušrininko dr. Jono Šliūpo archyve.

Liudvikos sesers Bronės vestuvės. Sėdi š kairės Aldona Šliūpaitė, Antanas Bacevičius, Hypatija Šliūpaitė, Bronė. 1900 m. | VU ŠAIC Aušrininko dr. Jono Šliūpo archyvo nuotr.

Pažintis su Jonu Šliūpu

Liudvika su Jonu susipažino apie 1879 metus Mintaujoje. Susitikdavo slaptame lietuvių būrelyje, kuriame susirinkdavo vyresniųjų klasių Mintaujos gimnazistai. Prisimindama savo tėvų pažintį vyriausioji jų dukra Aldona Šliūpaitė rašė: „Susipažinimas su Liuda turėjo dar sustiprinti Šliūpo tautinę sąmonę ir idealizmą, nes, kai kurių amžininkų liudijimu, ne tiek jis jai, kiek ji jam davė savo ideologiją.“ 1880 metais baigęs Mintaujos gimnaziją J. Šliūpas išvyko studijuoti į Maskvos universitetą. Draugystė su Liudvika nenutrūko, jiedu susirašinėjo, susitikdavo per atostogas.

H.&F. KIEPERT

MITAU.

Liudvika Malinauskaitė apie 1882 m. | Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto nuotr.

Liudvika savo eilėraščius publikavo mėnraštyje „Aušra“ („Ausra“; ėjo 1883–1886 m.), kurį redagavo jos būsimasis vyras Jonas. L. Malinauskaitė pasirašinėjo slapyvardžiais Eglė, Aglė, Gula V., Šarka. „Aušroje“ buvo paskelbta 11 eilėraščių, didelės apimties tekstas korespondencijų skiltyje, publicistinis straipsnis. Debiutavo eilėraščiu „Broliams lietuviams“, kuriame kreipėsi į skaitytojus, kviesdama pabusti iš miego, šviestis. „Aušroje“ plėtojosi dviejų jaunų žmonių – L. Malinauskaitės-Eglės ir J. Šliūpo – kūrybinis dialogas. Leidinyje pavišinti tekstai įamžino gražią jūdviejų meilės istoriją. „Poetingoji Liuda pamilo mane ir aš ją“, – rašė J. Šliūpas savo autobiografijoje.

J. Šliūpui redaguojant „Aušrą“ teko ne kartą bėgti, keisti gyvenamąją vietą. Laisvamaniškų pažiūrų, nevengiantis kritikuoti kunigų redaktorius netruko sulaukti valdžios dėmesio: padirbėjęs mažiau nei metus gavo nurodymą per 14 dienų išvykti iš Prūsijos. Nepaklusęs grėsė rimti nemalonumai. Užsitraukusio jau antros šalies valdžios nemalonę J. Šliūpo žvilgsnis nukrypo į tolimąją Ameriką. Prieš pasitraukdamas jis nuvyko į Mintaują, kur susitiko su gimnazijos laikų simpatija Liudvika. Per šį apsilankymą Mintaujoje Jonas su Liudvika parengė vieną pirmųjų elementorių lietuvių kalba, pavadintą „Abecėla ir taip mokintuvė dėl vaikų“.

ABĖCĖLA

IR TAIP

MOKINTUVĖ DĖL VAIKU,

SUTAISYTA

A...ĖS IR J. SZ....O.

„Suvienytomis sylomis
ir proca be pelno!“

TILŽEJE 1886.

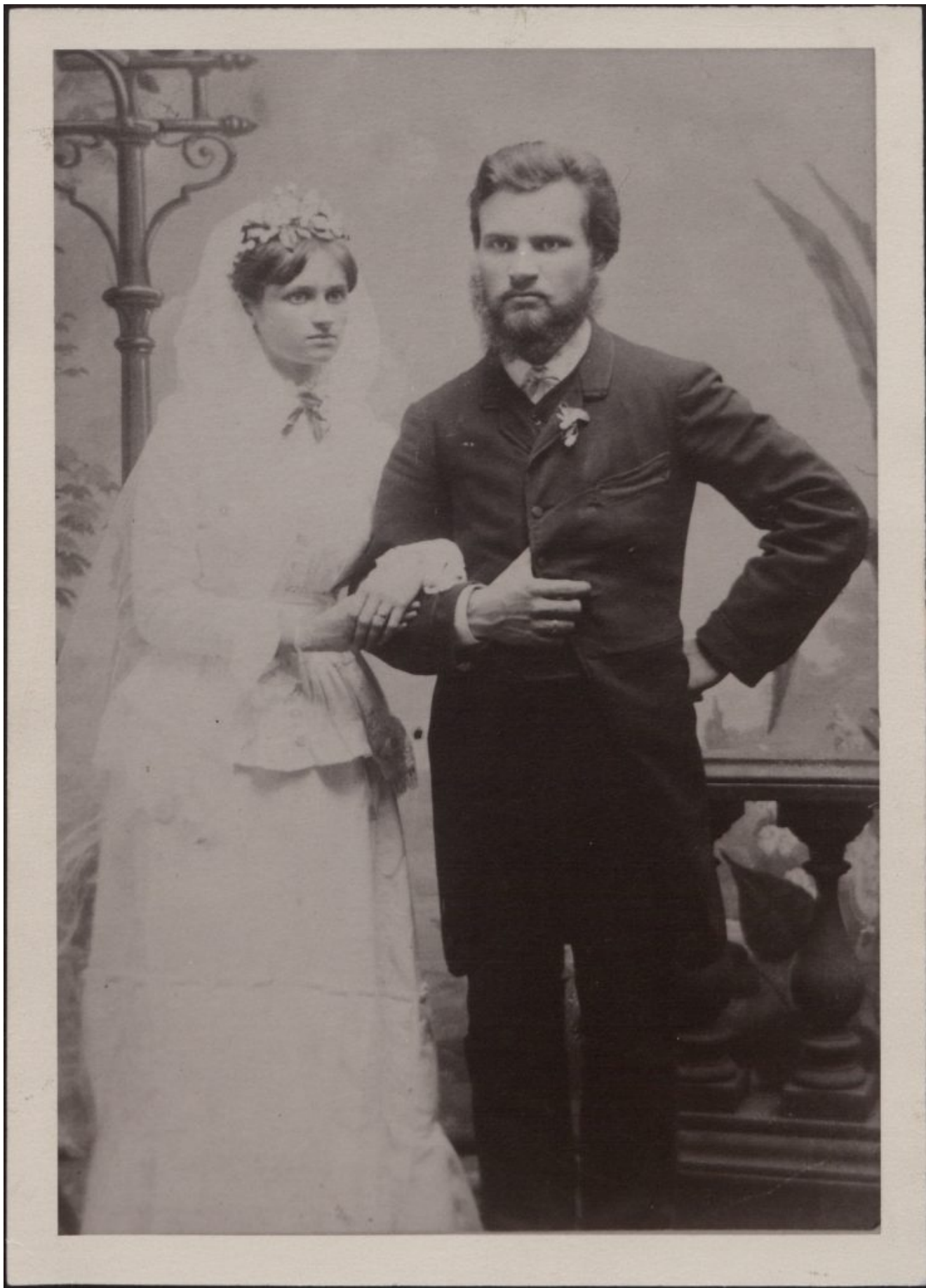
KASZTA IR SPAUDA MIKSZO SPAUSTUVES.

Liudvikos Malinauskaitės ir Jono Šliūpo parašytas elementorius „Abėcėla ir taip mokintuvė dėl vaikų“. Išleista 1886 metais

Šią knygą Jurgis Mikšas išleido 1886 metais Tilžėje net 5000 egzempliorių tiražu. Parengtame elementoriuje pateikiamos šiuolaikinės lietuvių kalbos abėcėlės didžiosios ir mažosios raidės, grožinės literatūros skaitiniai, skaičiavimo, pasaulio pažinimo pradmenys.

Gyvenimas Amerikoje

1884 m. balandžio 8 d. Jonas ir Liudvika Mintaujoje susižiedavo. Liudvika savo sužadėtiniui paskolino pinigų kelionei į Ameriką. Jiedu sutarė, kad Liudvika atvyks pas sužadėtinį, kai šis atsiųs jai „šipkartę“ (laivakortę). Bet tai užtruko net pusantrų metų... Kaip rašoma jų dukros Aldonos atsiminimuose, Liudvikos giminės priešinosi tam, kad ji vyktų į Ameriką ir tekėtų už laisvamano J. Šliūpo, bet į Ameriką ji vis dėlto išvyko.

Jono Šliūpo ir Liudvikos Malinauskaitės vestuvės, 1885 m. VU ŠAIC Aušrininko dr.
Jono Šliūpo archyvo nuotr.

1885 metų rugsėjį išplaukė iš Stokholmo į Niujorką. Kelionė buvo varginanti ir truko net dvi savaites. Tų pačių metų rugsėjo 30 d. Jonas ir Liudvika susituokė Niujorke, Švč. Mergelės Marijos Sopulingosios bažnyčioje (angl. *Church of Our Lady of Sorrows*), kuri tuo metu priklausė vokiečiams kapucinams. Abu Šliūpai ne kartą dalyvavo įvairiuose susibūrimuose, susirinkimuose, kurie vykdavo šioje bažnyčioje. Įdomu, kad yra išlikusi vestuvinė nuotrauka (perfotografuota), išsaugoti J. Šliūpo sužieduotųjų ir tuoktųjų žiedai. J. Šliūpas pasipiršdamas savo sužadėtinei padovanojo žiedą su išgraviruota data ir užrašu „Mylėk mane“.

Ant išsaugoto antrojo žiedo išgraviruota jų vestuvių data ir jausmingas užrašas „Jonelis – Liudytei“. Nuotrauka ir žiedai dabar saugomi Šiauliuose, Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos informacijos centre, Aušrininko dr. Jono Šliūpo archyve.

Liudvika Malinauskaitė-Šliūpienė Skrantone (JAV). Fotografas J. B. Schriever.
Apie 1905 m. VU ŠAIC Aušrininko dr. Jono Šliūpo archyvo nuotr.

L. Malinauskaitė pasirinko kitokią kelią nei dauguma Lietuvos bajoraičių, kurios tekėdavo už diplomus įgijusių valstiečių tikėdamosi geresnio gyvenimo, o tikslą pasiekusios savo vyrus lenkino. Lietuvių patriotė susiejo savo gyvenimą su beturčiu idealistu ir ryžtingai greta jo stojo į kovą už lietuviybę, sukūrė lietuvišką šeimą. Amerikoje Liudvikai ir Jonui Šliūpams gimė trys vaikai: Aldona (1886–1980 m.), Keistutis (1888–1932 m.) ir Hypatija (1893–1987 m.).

Liudvika Malinauskaitė-Šliūpienė su vaikais. JAV, XX a. pr. VU ŠAIC Aušrininko dr. Jono Šliūpo archyvo nuotr.

J. Šliūpo įkvėpėja

Liudvika, mačiusi vargo gimtajame krašte, buvo pasiruošusi padėti išlaikyti šeimą. Dar būdama tėviškėje, „Aušroje“ ji rašė: „Klysta mergaitės, kurios... bijo ir rankų šaltame vandenyje pamirkyti. Žmogaus gyvenime visaip ateina. Ištekėjusi randa tankiai neturtingą vyrą, reikia tada pačiai viską dirbti. Nuo pat jaunystės kiekviena turi priprasti prie darbo dvasiško ir kūniško, kitaip bus nelaiminga per visą savo gyvenimą.“

Amerikoje Liudvika ėmėsi siuvėjos amato, kad galėtų ne tik rūpintis pragyvenimu, bet ir prisidėti prie vyro laikraščių leidybos. Meilė vyrui buvo stipresnė už jo neišpildytus pažadus. 1885 metais laiške Jonas rašė: „Tu žinai, kad manyje rasi geriausią draugą ir rūpestingą apie mūsų naminių židinėlių taip lygiai, kaip ir apie tėvynę.“

Liudvika ir Jonas Šliūpai prie savo namų Skrantone (JAV), 1913 m VU ŠAIC Aušrininko dr. Jono Šliūpo archyvo nuotr.

Šeimyninio gyvenimo pradžioje Šliūpai vertėsi sunkiai. Kilus konfliktui šeimoje,

žmona Joną paskatino baigti medicinos studijas. Liudvika su vaikais laikinai grįžo į Lietuvą ir mėgino atgauti bent dalį tėvų palikimo. 1889 metais J. Šliūpas įstojo į Merilando universitetą. Jis yra pirmasis lietuvis, baigęs medicinos mokslus Amerikoje. 1891 metais gavęs gydytojo diplomą, ėmė verstis gydytojo praktika, grįžo žmona su vaikais, gyvenimas pradėjo gerėti.

Liudvika buvo vyro įkvėpėja, nepaisydama pavojų ir priešų, drąsiai reiškėsi ne tik savo šeimoje, bet ir viešajame gyvenime. Ji yra pirmoji lietuvė Amerikoje, viešai sakiusi patriotiškas prakalbas, – toks jos ryžtingumas kėlė visuotinę nuostabą. Ji buvo iškalbinga, turėjo oratorės gebėjimų, mokėjo įtikinti klausytojus. Jos gebėjimas bendrauti, kiek vėliau ir gerai išmokta anglų kalba labai pagelbėjo Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, nes valdžios atstovų, kalbančių angliškai, tuo metu buvo nedaug. Tai labai pravertė 1919 metais Paryžiaus taikos konferencijos metu, kai L. Malinauskaitės-Šliūpienės tarpininkavimas padėjo besikuriančiai Lietuvos kariuomenei įsigyti taip reikalingų karinių reikmenų.

Visuomeninė veikla

L. Malinauskaitės-Šliūpienės pastangomis Čikagoje 1894 metais buvo įkurta pirmoji JAV lietuvių išeivių moterų organizacija – Šv. Onos draugija. Ji buvo viena iš Pažangių lietuvaikių draugijos steigėjų (1900 m.), taip pat amerikiečių moterų pavyzdžiu įkūrė Lietuvos dukterų draugiją (1904 m.), kuri šelpė neturtingus tautiečius, rengė vaidinimus ir viešas paskaitas. Jos veikla pralaužė pirmuosius ledus kovoje už moterų teises. Vyrų susirinkimuose ji ne tik kėlė opius visuomeninio gyvenimo klausimus, bet ir kalbėjo politinėmis temomis. L. Malinauskaitės-Šliūpienės energija dažnai išjudindavo vyrus, jos nuomonė buvo išklausoma ir gerbiama. J. Šliūpas išsiskyrė savo karštu temperamentu, jo noras visur būti pirmam kėlė nemenką pasipriešinimą visuomenėje, o santūresnė jo žmona dažnai stengdavosi sulaukyti vyrą nuo kraštutinių išsišokimų, aštrių ginčų ir kiek galėdama visada jį gynė.

Liudvika Malinauskaitė-Šliūpienė | Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto nuotr.

Liudvikos-Eglės vardas dažniausiai yra siejamas su poezija, bet pamiršamas jos

kaip dramaturgės ir lietuviško teatro pradininkės Amerikoje vaidmuo. L. Šliūpienė dar 1885 metais pradėjo organizuoti lietuviškus vakarus. Pirmasis buvo suruoštas Plimute (Pensilvanija, JAV), ten pat 1889 metais buvo suvaidintas ir pirmasis lietuviškas spektaklis – Antano Turskio „Be sumnenės, arba Kaip ant svieto einas“. Vėliau buvo surengti vaidinimai įvairiose JAV vietovėse. Garsioji Juozo Vilkutaičio-Keturakio „Amerika pirtyje“ pirmą kartą už Atlanto sceną išvydo 1895 metais Mahanoi Sityje (Pensilvanija, JAV). 1910 metais Liudvika-Eglė parašė komediją „Netikėtai“, kuri buvo suvaidinta ne tik Amerikoje, bet ir Vilniuje 1911 metais.

Daugiau nei 30 metų pragyvenusi Amerikoje, Liudvika niekada nesiliovė ilgėtis Lietuvos. Dar jaunystėje eilėraštyje „Liūdnybė“ išreiškė troškimą pamatyti laisvą Lietuvą:

„Yra tai laimė už visas didžiausia

Lietuvos laisvę akims datirti,

O paskui žemėj prigimtoj numirti.“

Abu Šliūpai su didžia viltimi laukė dienos, kada Lietuva taps laisva ir jie galės sugrįžti į savo gimtinę. Iš Amerikos grįžo apie 1920 metus. Apsigyveno Kaune. Liudvika Malinauskaitė-Šliūpienė po sunkios ligos mirė 1928 metų balandžio 7 dieną. Palaidota Kauno evangelikų liuteronų kapinėse.

Nuotraukos:

Vilniaus universiteto Šiaulių akademijos Informacijos centro, Aušrininko dr. Jono Šliūpo archyvo ir Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto

Projektas „Pasaulio Lietuva.“

Jei norėtumėte publikuoti straipsnį prašome nekeisti straipsnio pavadinimo, nurodyti informacijos šaltinį, autorių ir projekto pavadinimą.